

پیش‌بینی طرح‌واره نقص و شرم در فرزندان بر اساس کنترل‌گری و اقتدار والدین

منیرالسادات میرهاشم^۱، نوشین پردلان^۲

چکیده

پژوهش حاضر باهدف پیش‌بینی طرح‌واره نقص و شرم در کودکان بر اساس کنترل و اقتدار والدین انجام شد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال می‌باشد که تعداد آن‌ها ۳۸۰۰۰ نفر می‌باشد. تعداد اعضای نمونه ۳۹۰ نفر در نظر گرفته شد و پس از اجرای پرسشنامه‌ها ۳۸۲ نمونه باقی ماند. داده‌های اصلی این پژوهش با استفاده از پرسشنامه طرح‌واره‌یانگ-کوتاه (۱۹۹۴)، کنترل والدین توسط لسلی همکاران (۱۹۸۶) و اختیارات والدین بوری (۱۹۹۱) به دست آمد. در تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و آمار استنباطی (آزمون همبستگی و رگرسیون) استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که بین کنترل والدین و طرح‌واره نقص و شرم رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین بین ابعاد اقتدار والدین (سبک استبدادی، سبک سهل‌انگیز و سبک مقتدرانه منطقی) با طرح‌واره نقص و شرم رابطه معناداری وجود دارد. به این ترتیب سبک سهل‌گیرانه و مستبدانه رابطه مثبت و معناداری و سبک مقتدر منطقی با طرح‌واره نقص و شرم در کودکان رابطه منفی معنادار دارد. نتایج پژوهش نشان داد که کنترل و اقتدار والدین می‌تواند طرح‌واره نقص و شرم را در کودکان پیش‌بینی کند. **کلیدواژه:** طرح‌واره نقص و شرم، کنترل والدین، اقتدار والدین، سبک سهل‌گیرانه، سبک استبدادی، سبک مقتدر منطقی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱ کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، گروه مشاوره، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران
^۲ استادیار، گروه مشاوره، دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

مقدمه

امروزه سبک فرزندپروری نقش اساسی در سبک تربیتی خانواده دارد (ژانگ و کویین ۲۰۱۹). در خانواده با شیوه‌ی فرزندپروری مقتدرانه والدین در آموزش رفتارهای اجتماع پسندانه مؤثرتر عمل می‌کنند، نسبت به سایر والدین حقایق و نگرش‌های شناختی را مؤثرتر به فرزندان خود منعکس می‌کنند، اغلب برای فرمان‌برداری آن‌ها از اثبات عقلانی و موردقبول استفاده می‌کنند و با بیان انتظارات منطقی خود از فرزندانشان به ایجاد یک احساس اعتماد به خود و دیگران در فرزندشان کمک می‌کنند. اعتماد به خود باعث می‌شود که افراد در ایجاد و حفظ ارتباط نزدیک و صمیمی با دیگران بامهارت و آرامش بیشتری تعامل کنند و ویژگی اعتماد به دیگران باعث می‌شود که نسبت به تعاملات با دیگران نگرش مثبتی داشته باشند و از تعاملات با دیگران برای جذاب ظاهر شدن و تأیید آن‌ها استفاده کنند (جنگلی، ۲۰۲۰). فرزندان والدین مقتدر از سطوح بالاتر صلاحیت اجتماعی و اعتمادبه‌نفس برخوردارند و رفتارهای پرخاشگرانه کمتری از خود نشان می‌دهند. خواسته‌های پدر و مادرهای سهل‌گیر از بچه‌های خود جزیی هست و هیچ‌گونه نظارت و جوابگویی در مقابل ایشان ندارند و این فرزندان کمترین میزان اعتمادبه‌نفس کنجکاو و خودکنترلی را از خود نشان می‌دهند (خلیلی، ۲۰۲۰). میزان سلامت جسمانی و روانی جوانان بسته به ارتباطی است که خانواده با وی دارد و تا چه حد تلاش می‌کند نیازهای او را برآورده سازد. در صورتی که خانواده در این دوران به کارکردهای اساسی خود آشنایی نداشته باشد و همچنین با ویژگی‌های دوران جوانی آشنا نباشد، نخواهد توانست عملکرد تربیتی خود را به نحو احسن ایفا نماید. مدل‌های شناختی در تبیین اختلالات روان‌شناختی به اثر طرح‌واره‌های منفی مؤثر در شکل‌گیری علائم آسیب‌شناسی روانی اشاره دارد (ابراهیمی و همکاران، ۱۴۰۱). در نتیجه بررسی طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه حائز اهمیت است. طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه افکار و اعتقادهای منفی مقاوم در مورد خود، دیگران و جهان است که تفسیر فرد را از حوادث و رفتارهای وی تنظیم می‌کند (کی و بارلاس، ۲۰۲۰). در واقع طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه به علت ارضا نشدن نیازهای هیجانی اساسی دوران کودکی به وجود می‌آید که این نیازها، نیازهای بنیادینی همچون دل‌بستگی ایمن به دیگران، خودگردانی، آزادی در بیان نیازها و هیجان‌های سالم، خودانگیختگی و محدودیت‌های واقع‌بینانه است (دهقانی، رضوی، منظری توکلی و اندیشمند، ۱۴۰۱). هر تله‌ی زندگی سرچشمه‌ای قابل‌درک در کودکی دارد که به شکلی درونی برای فرد، همچون حقیقت است (شو^۷ و استار، ۲۰۱۹) با توجه به اینکه یکی از طرح‌واره‌هایی که می‌تواند بسیاری از جنبه‌های زندگی شخصی و شغلی جوانان را تحت تأثیر منفی قرار دهد طرح‌واره‌ی نقص و شرم است (عسگری، ۱۳۹۹). شخصی که تله نقص شرم دارد خود را در اصلی‌ترین قسمت‌های شخصیتش، ناکامل، غیر مطلوب و فاقد ارزش می‌داند که منتظر است سایرین او را مطرود نموده و مورد عیب‌جویی و تحقیر قرار دهند (خوش‌بینی پایین) حس ایمن نبودن در کنار سایر افراد دارد و به علت هراس از برملا شدن معایب خود از قرار گرفتن در کنار سایرین و تحقیر شدن خودداری می‌کند و تمایل ندارد اشخاص با او صمیمی شوند. احساسی که بیشترین ارتباط با تله نقص را دارد شرمساری است و داشتن حس نقص یک احساس درونی است که موجب حس شرمندگی می‌شود. تله نقص با احساس «دوست داشته نشدن» یا «مورداحترام واقع نشدن» در کودکی همراه است. این افراد همواره توسط والدین موردانتقاد یا طرد واقع شده‌اند. تله زندگی الگویی است که از کودکی آغاز و تأثیرات آن در طول زندگی منعکس می‌شود. آنچه خانواده‌ها در کودکی در قبال فرزندان انجام می‌دهند آغازگر این الگوست. شاید رهاسدگی، موردانتقاد قرار گرفتن و یا حتی موردحمایت و مراقبت بیش‌ازاندازه بودن و یا اقتدار بیش‌ازحد والدین یا هر سبک‌رفتاری دیگر موجب ایجاد آسیب شده و سرانجام آن تله زندگی به بخشی از شخصیت فرزند تبدیل می‌شود. تله نقص و شرم یکی از رایج‌ترین تله‌هاست (شو و استار، ۲۰۱۹). شخصی که تله نقص شرم دارد خود را در اصلی‌ترین قسمت‌های شخصیتش، ناکامل، غیر مطلوب و فاقد ارزش می‌داند که منتظر است سایرین او را مطرود نموده و مورد عیب‌جویی و تحقیر قرار دهند (خوش‌بینی پایین) حس ایمن نبودن در کنار سایر افراد دارد و به علت هراس

³ Zhang and Qin

⁴ Janagali

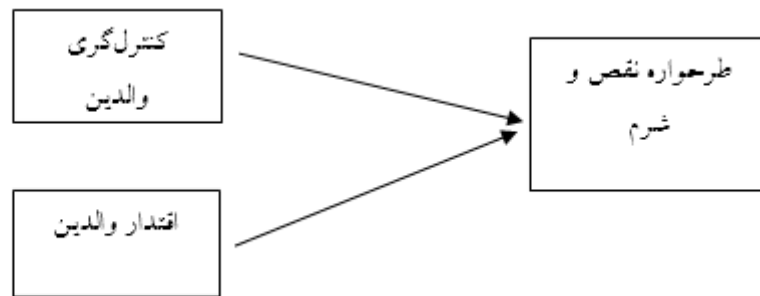
⁵ Khalili

⁶ Ke and Barlas

⁷ Shaw and Starr

از برملا شدن معایب خود از قرار گرفتن در کنار سایرین و تحقیر شدن خودداری می‌کند و تمایل ندارد اشخاص با او صمیمی شوند. به عبارت دیگر آن‌ها قادر به درک عواطف خود و دیگران نیستند، مهارت‌های اجتماعی پایینی دارند و هنگام فعال شدن طرح‌واره سطح بالایی از عواطف منفی را تجربه می‌کنند (یانگ^۸، ۱۳۹۵). سؤال اساسی این پژوهش این است که آیا کنترل‌گری و اقتدار والدین بر طرح‌واره نقص و شرم در فرزندان تأثیرگذار است؟

مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال تشکیل می‌دهد که تعداد کل آن‌ها در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱، ۳۸ هزار نفر می‌باشد. با توجه به فرمول کوکران برای جامعه‌ی پژوهش، حجم نمونه ۳۸۰ نفر به دست آمد. در این پژوهش تعداد اعضای نمونه با توجه به احتمال ریزش پرسشنامه‌ها و برای تعمیم‌پذیری بیشتر ۳۹۰ نفر در نظر گرفته شد که به صورت در دسترس از بین افراد جامعه انتخاب شدند.

ابزار پژوهش

الف) طرح‌واره نقص و شرم در فرزندان: نسخه اصلی پرسشنامه طرح‌واره‌ها (YSQ) توسط یانگ (۱۹۹۴) برای اندازه‌گیری طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه ساخته شده است و شامل ۷۵ سؤال است. همچنین شکل کوتاه پرسشنامه طرح‌واره‌ها (YSQ-SF) برای اندازه‌گیری ۱۵ طرح‌واره‌ی ناسازگار اولیه یانگ (۱۹۹۸) بر اساس فرم اصلی تهیه شده است. اگر فردی به دو گزینه از هر پنج گزینه خرده مقیاس‌ها نمره پنج یا شش دهد بدان معناست که آن طرح‌واره یا خرده مقیاس را دارد. اولین پژوهش جامع راجع به ویژگی‌های روان‌سنجی این پرسشنامه توسط اسمیت جویئر یانگ و تلج (۱۹۹۵)، به نقل از یانگ و همکاران انجام شد نتایج نشان داد که اعتبار این مقیاس به وسیله آلفای کرون باخ برای کل آزمون ۰/۹۶ بود و برای خرده مقیاس‌ها بالاتر از ۰/۸۰ دست آمد و ضریب آزمون باز آزمون در جمعیت غیر بالینی بین ۰/۵۰ تا ۰/۸۲ بود یانگ روایی سازه فرم کوتاه را با استفاده از تحلیل رگرسیون و همبستگی بین خرده مقیاس‌های SQ-SF و خرده مقیاس SCL-۲۵ در سطح ۰/۹۵ معنادار بودند یعنی این پرسشنامه دارای روایی و سازه بالایی می‌باشد پایایی آن به کمک آلفای کرون باخ برای همه طرح‌واره‌ها از ۰/۶۷ تا ۰/۳۹ به دست آمد. نتایج تحلیل عاملی نیز از ساختار درونی پرسشنامه حمایت می‌کند. خصوصیات روان‌سنجی این پرسشنامه در نمونه‌ی ایرانی ۰/۹۱ گزارش شده است (یوسفی و شیربیگی، ۲۰۱۰). میزان آلفای کرون باخ این پرسشنامه در پژوهش علی‌پور و همکاران (۱۳۹۸) نیز ۰/۹۵ برای کل پرسشنامه به دست آمد

ب) پرسشنامه کنترل‌گری والدین: مقیاس منبع کنترل والدینی (PLOC) توسط لسلی ک. کمپیز، رابرت دی. لایمن و استیون پرنیتیس دان (۱۹۸۶) ساخته شده است که از ۴۷ گویه و ۵ خرده مقیاس درجه تأثیر والدینی (۱۰ سؤال)، مسئولیت

⁸ Yang

والدینی (۱۰ سؤال)، کنترل فرزندان بر زندگی والدین (۷ سؤال)، باور والدین به تقدیر و شانس (۱۰ سؤال)، کنترل والدین بر رفتار فرزندان (۱۰ سؤال) تشکیل شده است که به منظور سنجش منبع کنترل والدینی بکار می‌رود. نمره‌گذاری پرسشنامه به صورت طیف لیکرت ۵ نقطه‌ای می‌باشد که برای گزینه‌های «شدیداً مخالف»، «مخالف»، «نه مخالف نه موافق»، «موافق» و «شدیداً موافق» به ترتیب امتیازات ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ در نظر گرفته می‌شود. مقیاس منبع کنترل والدینی (PLOC) با ضریب آلفای ۰/۹۲ برای نمره کل و ضریب آلفا برای خرده مقیاس‌ها با دامنه‌ای از ۰/۵۶ تا ۰/۷۷، همسانی درونی بسیار خوب دارد.

ج) پرسشنامه اقتدار والدین: پرسشنامه اقتدار والدینی^۹ (PAQ) توسط جان آر. بوری (۱۹۹۱) ساخته شده است که از ۳۰ گویه و ۳ خرده مقیاس سبک آسان‌گیر (۱۰ سؤال)، سبک مستبدانه (۱۰ سؤال) و والدین سبک مقتدر منطقی (۱۰ سؤال) تشکیل شده است که به منظور سنجش اقتدار والدین بکار می‌رود. فرم‌های پدر و مادر به جز با اشاره‌های مناسب به واژه‌ی پدر یا مادر یکسان هستند. نمره‌گذاری پرسشنامه به صورت طیف لیکرت ۵ درجه‌ای است که از شدیداً مخالف ۱ تا شدیداً موافق ۵ نمره‌گذاری می‌گردد. نمره‌گذاری هر خرده مقیاس با جمع کردن امتیازات مربوط به هر یک از خرده مقیاس‌ها به دست می‌آید. حداقل نمره فرد در هر یک از زیرمقیاس‌ها ۱۰ و حداکثر نمره فرد در هر یک از زیرمقیاس‌ها ۵۰ است. بوری آلفای کرون باخ این پرسشنامه را برای سبک مقتدر منطقی ۰/۸۵، سبک مستبدانه ۰/۸۷ و آسان‌گیر ۰/۷۴ گزارش نموده است. اژه‌ای و همکاران در جدیدترین پژوهش آلفای این مقیاس را برای سبک مقتدرانه، مستبدانه و آسان‌گیر به ترتیب ۰/۸۹، ۰/۹۵ و ۰/۸۴ گزارش نموده‌اند. در پژوهش سپهریان آذر و همکاران (۱۳۹۲) نیز ضریب همسانی درونی این مقیاس با آلفای کرون باخ به ترتیب ۰/۷۲، ۰/۷۳ و ۰/۷۰ به دست آمد. پرسشنامه اقتدار والدینی با دامنه ضرایب آلفا از ۰/۷۴ تا ۰/۸۷ برای خرده مقیاس‌ها، از همسانی درونی خوبی برخوردار است. ثبات PAQ با پایایی باز آزمایی با طول مدت ۲ هفته با دامنه ضرایب از ۰/۷۷ تا ۰/۹۲، نیز خیلی خوب است.

روش اجرا: داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS ورژن ۲۵ با بهره‌گیری از آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد و ۰۰۰) و از آمار استنباطی (همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه) انجام پذیرفت.

یافته‌ها

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال است که تعداد کل آن‌ها ۳۸۰۰۰ نفر می‌باشد. حجم نمونه ۳۹۰ نفر انتخاب شد که با روش نمونه‌گیری در دسترس به‌عنوان حجم نمونه انتخاب گردیدند. در بین آزمودنی‌ها پرسشنامه‌هایی حاوی گویه‌های مربوط به متغیرهای پژوهش توزیع شد. اطلاعات به‌دست آمده، جمع‌آوری، پس از ریزش پرسشنامه‌ها، تعداد نهایی پرسشنامه‌های پر شده ۳۸۲ نفر بود که با استفاده از نرم‌افزار SPSS-V23 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. که از این ۳۸۲ نفر، ۳۷/۴ درصد آن‌ها مرد و ۶۲/۶ درصد آن‌ها زن هستند. که از این تعداد ۲۴ درصد آن‌ها کمتر از ۳۰ سال، ۴۶ درصد آن‌ها بین ۳۱ تا ۴۰ سال، ۱۸ درصد آن‌ها بین ۴۱ تا ۵۰ سال و ۱۲ درصد آن‌ها بالای ۵۰ سال بودند. همچنین دانشجوی لیسانس ۷۲ درصد، دانشجوی فوق لیسانس ۲۴/۶ درصد، دانشجوی دکتری ۳/۴ درصد بودند.

جدول ۱ مشخصه‌های آماری متغیرهای پژوهش

متغیر	مؤلفه	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی	آماره آزمون	سطح معناداری
کنترل‌گری والدین	-	۳۴/۲	۰/۱۰	-۰/۹	۰/۲	۰/۹۶	۰/۰۹
اقتدار والدین	سبک آسان‌گیر	۳۱/۹	۰/۰۸	۱/۲	۱/۶	۱/۲	۰/۰۷
	سبک مستبدانه	۳۲/۴	۰/۱۱	۱/۱	۱/۰	۱/۱	۰/۰۸
	سبک مقتدر/منطقی	۳۳/۳	۰/۱۴	۰/۸	-۰/۸	۱/۰	۰/۱۰

⁹ Parental Authority Questionnaire

¹⁰ John R. Buri

طرح‌واره نقص و شرم ۱۷/۶ ۰/۰۶ ۰/۹ ۱/۳ ۰/۹ ۰/۱۲

اطلاعات جدول ۱ مشخصه‌های آماری متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. با توجه به مقادیر چولگی و کشیدگی که در بازه‌ی معقولی (۲- و ۲+) برای حدس بر نرمال بودن داده‌ها قرار دارند، می‌توان فرض نرمال بودن داده‌ها را مطرح کرده و پذیرفت. همچنین نرمال بودن داده‌های مربوط به متغیرهای پژوهش با استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف مورد بررسی قرار گرفت. چنانکه در اطلاعات جدول فوق ملاحظه می‌شود، سطح معنی‌داری آزمون کولموگروف-اسمیرنوف نشان می‌دهد برای متغیرها پژوهش با توجه به اینکه سطح معناداری بزرگ‌تر از ۰/۰۵ شده است لذا، مفروضه نرمال بودن متغیرها تأیید می‌کند.

فرضیه فرعی اول: بین کنترل‌گری والدین با طرح‌واره‌های نقص و شرم در فرزندان رابطه وجود دارد.
ماتریس همبستگی بین کنترل‌گری والدین و طرح‌واره‌های نقص و شرم در فرزندان در جدول زیر آورده شده است:

$$H_0: \rho = 0$$

$$H_1: \rho \neq 0$$

جدول ۱: ماتریس همبستگی بین کنترل‌گری والدین و طرح‌واره‌ی نقص و شرم فرزندان (n=۳۸۲)

		کنترل‌گری والدین		طرح‌واره نقص و شرم
کنترل‌گری والدین	همبستگی	۱		
	معناداری	۰,۰۰۱		
طرح‌واره نقص و شرم	همبستگی	۰,۴۱۶	۱	
	معناداری	۰,۰۰۱	۰,۰۰۱	

چنان‌که جدول بالا نشان می‌دهد، رابطه‌ی بین دو متغیر، در سطح ۰/۰۰۱ معنادار است. ($r = ۰/۴۱۶$, $P = ۰/۰۰۱$). بنابراین می‌توان فرض صفر را در سطح ۰/۰۱ رد کرده و با ۹۹ درصد اطمینان نتیجه گرفت که بین "کنترل‌گری والدین" با "طرح‌واره نقص و شرم" فرزندان رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر با کنترل‌گری بیشتر والدین، شدت طرح‌واره‌ی نقص و شرم افزایش می‌یابد.

فرضیه فرعی دوم: بین اقتدار والدین با طرح‌واره نقص و شرم در فرزندان رابطه وجود دارد.
ماتریس همبستگی بین اقتدار والدین (سبک سهل‌گیر، سبک مستبدانه، سبک مقتدر منطقی) و طرح‌واره نقص و شرم در فرزندان در جدول زیر آورده شده است:

$$H_0: \rho = 0$$

$$H_1: \rho \neq 0$$

جدول ۲: همبستگی بین اقتدار والدین و طرح‌واره نقص و شرم (n=۳۸۲)

		سبک مستبدانه	سبک سهل‌گیر	سبک مقتدر منطقی
طرح‌واره	همبستگی	۰,۸۱۴	۰,۵۹۸	-۰,۷۱۲
	معناداری	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰
نقص/شرم	همبستگی	۰,۵۹۸	۰,۸۱۴	-۰,۷۱۲
	معناداری	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰

چنان که جدول بالا نشان می دهد، رابطه ی بین سبک های اقتدار والدین با طرحواره نقص و شرم، در سطح $0/001$ معنادار است. بنابراین می توان فرض صفر را در سطح $0/01$ رد کرده و با 99 درصد اطمینان نتیجه گرفت که بین «سبک سهل گیر با ضریب همبستگی $0/598$ » و «سبک مستبدانه با ضریب همبستگی $0/814$ » با طرحواره نقص/شرم رابطه ی مثبت و معنادار؛ و بین «سبک مقتدر منطقی با ضریب همبستگی $-0/712$ » و «طرحواره نقص/شرم» رابطه منفی و معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر هرچه استفاده از سبک های مستبدانه و سهل گیر بیشتر و استفاده از سبک مقتدر منطقی کمتر باشد، طرحواره ی نقص/شرم نیز بیشتر تقویت می شود.

فرضیه اصلی: کنترل گری و اقتدار والدین قابلیت پیش بینی طرحواره ی نقص و شرم در فرزندان را دارد.

جدول ۳: خلاصه آزمون رگرسیون جهت پیش بینی طرحواره نقص/شرم فرزندان مبتنی بر کنترل گری و ابعاد اقتدار والدین

مدل	متغیرهای پیش بین	ضریب همبستگی	مجذور ضریب همبستگی	همبستگی تعدیل شده	سطح معنی داری	آماره هم خطی VIF	Tolerance
۱	کنترل گری والدین						
	سبک سهل گیر	$0/521$	$0/271$	$0/273$	$0/001$	$0/725$	$1/360$
	سبک مستبدانه					$0/776$	$1/288$
	سبک مقتدر منطقی					$0/850$	$1/176$
						$0/835$	$1/195$

متغیر ملاک: طرحواره نقص و شرم فرزندان

بر اساس اطلاعات جدول بالا، رابطه بین "کنترل گری والدین" و "اقتدار والدین" و "طرحواره نقص و شرم فرزندان" برابر با $0/521$ برآورد شده است. به عبارت دیگر "کنترل گری والدین"، "اقتدار والدین" بر روی هم حدود $27/1$ درصد از واریانس مربوط به "طرحواره نقص و شرم" فرزندان را تبیین می کنند ($R^2=0/271$). همچنین محاسبات مربوط به آماره F نشان داد که مدل رگرسیونی یک مدل مناسبی بوده و حداقل یکی از متغیرهای پیش بین قابلیت پیش بینی طرحواره نقص و شرم را دارند ($p=0/001$ ؛ $df=4$ و $F=16/5$). در جدول زیر محاسبات آماره F آورده شده است:

جدول ۴: محاسبات آماره F

مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	مجذور میانگین	F	سطح معناداری
۱	رگرسیون	۴	$14/893$	$16/5$	$0/001$
	باقیمانده	۱۱۲	$0/276$		
	کل	۱۱۶			

برون داد بعدی رایانه تحلیل ضرایب رگرسیون مدل را نشان می دهد. ضرایب کنترل گری و اقتدار والدین در پیش بینی طرحواره نقص و شرم فرزندان در جدول زیر آورده شده است:

جدول ۵: ضرایب کنترل گری و اقتدار والدین در پیش بینی طرحواره نقص و شرم فرزندان

متغیرهای وارد شده در مدل	مدل	B	SE	(Beta)	t	سطح معناداری
۱. عرض از مبدأ		$5/4$	$3/5$		$14/2$	$0/001$
کنترل گری والدین	ضریب متغیر	$0/335$	$0/37$	$0/110$	$4/3$	$0/002$
سبک آسان گیر	ضریب متغیر	$0/391$	$0/3$	$0/186$	$3/38$	$0/001$

۰/۰۰۳	۳/۹۴	۰/۳۹۳	۰/۲۹	۰/۴۸۳	ضریب متغیر	سبک مستبدانه
۰/۰۰۱	-۴/۹	-۰/۴۲۸	۰/۲۶	-۰/۵۰۹	ضریب متغیر	سبک مقتدر منطقی

متغیر ملاک: طرح‌واره نقص و شرم فرزندان

چنانکه در جدول بالا مشاهده می‌شود، ضرایب کنترل‌گری والدین و همه‌ی ابعاد اقتدار والدین در سطح کمتر از ۰/۰۱ معنی‌دار است. به عبارت دیگر کنترل‌گری والدین، سبک آسان‌گیر، سبک مستبدانه و سبک مقتدر منطقی پیش‌بینی کننده معنی‌دار طرح‌واره نقص و شرم فرزندان است؛ بنابراین بر اساس داده‌های موجود در جدول، می‌توان معادله رگرسیون را به شرح زیر نوشت: (سبک مقتدر منطقی) $-۰/۵۰۹$ (سبک مستبدانه) $+۰/۴۸۳$ (سبک آسان‌گیر) $+۰/۳۹۱$ (کنترل‌گری والدین) $+۰/۳۳۵$ $=۵/۴$ (Y) طرح‌واره نقص و شرم

بر پایه مدل رگرسیون بالا می‌توان گفت: با افزایش یک واحد در کنترل‌گری والدین، سبک آسان‌گیر، سبک مستبدانه و سبک مقتدر منطقی به ترتیب به اندازه ۰/۳۳۵، ۰/۳۹۱، ۰/۴۸۳ واحد به طرح‌واره نقص و شرم فرزندان افزوده و ۰/۵۰۹ واحد از طرح‌واره نقص و شرم فرزندان کاسته می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با عنوان «پیش‌بینی طرح‌واره نقص و شرم در فرزندان بر اساس کنترل‌گری و اقتدار والدین» در سال ۱۴۰۲ انجام شد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال می‌باشد که در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ تعداد آن‌ها ۳۸۰۰ نفر است. تعداد اعضای نمونه ۳۹۰ نفر در نظر گرفته شده که به صورت نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند که پس از نمونه‌گیری در نهایت ۳۸۲ پرسشنامه برای تحلیل آماری باقی ماند. اطلاعات اصلی این پژوهش با استفاده از پرسشنامه طرح‌واره‌ی یانگ-فرم کوتاه (۱۹۹۴)، کنترل‌گری والدین لسللی و همکاران (۱۹۸۶) و اقتدار والدین بوری (۱۹۹۱) به دست آمد. در تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی (شاخص‌های مرکزی، پراکندگی) و آمار استنباطی ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده شد. نتایج پژوهش از طریق آزمون همبستگی و رگرسیون، حاکی از آن بود که کنترل‌گری و اقتدار والدین توان پیش‌بینی طرح‌واره نقص و شرم در فرزندان را دارد. در این پژوهش با بررسی رابطه بین متغیرها، به این مهم دست یافتیم که بین کنترل‌گری والدین و طرح‌واره نقص و شرم فرزندان رابطه وجود دارد. یافته‌ها نشان داد که بین ابعاد اقتدار‌گری والدین (سبک سهل‌گیر، سبک مستبدانه و سبک مقتدر منطقی) و طرح‌واره نقص و شرم فرزندان رابطه وجود دارد.

یافته اول پژوهش

بین کنترل‌گری والدین با طرح‌واره نقص و شرم فرزندان رابطه وجود دارد.

نتایج تحلیل آماری فصل ۴ نشان داد که بین کنترل‌گری والدین و طرح‌واره نقص و شرم رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. اگرچه تا به حال پژوهشی که در آن مستقیماً به بررسی این دو متغیر باهم پرداخته باشد توسط پژوهشگر یافت نشد، اما نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش مشابهی همچون عبدالمهدی و داودی، ۱۳۹۸ و مولر^{۱۱} و همکاران، ۲۰۱۶ از نظر تأثیر کنترل‌گری والدین بر اضطراب نوجوانان همسوست. در تبیین این یافته از پژوهش می‌توان گفت که والدین کنترل‌گر، اجازه آزادی عمل و مواجه شدن با چالش‌ها را از فرزندان خود سلب می‌کنند که در واقع مانع شکل‌گیری خود ارزشی در بلندمدت در آنان می‌شوند (کلیشادی و یزدخواستی، ۱۳۹۵). والدین کنترل‌گر از طریق روش‌های زورگویانه و آمرانه مانند القای گناه و شرم و سلب محبت به فرزندان، برای اجابت کردن دستورالعمل‌هایشان فشار می‌آورند و فرزندان را برای برآورده کردن خواسته‌های خود هدایت می‌کنند در نتیجه موجب تحلیل رشد روانی-اجتماعی فرزندان شده و توانایی آن‌ها را برای کسب استقلال و هویت شخصی بازداری می‌کنند (مهدیان و شیخ‌الاسلامی، ۱۴۰۱) در نتیجه احتمال دچار شدن این افراد به طرح‌واره نقص و شرم را افزایش می‌دهند چراکه افراد دارای طرح‌واره نقص و شرم معتقدند که ناقص و حقیر و بی‌ارزش هستند و دیگران آن‌ها را دوست ندارند. این افراد

¹¹ Moller

از روابط صمیمانه اجتناب می‌کنند، زیرا می‌ترسند دیگران متوجه نقایص آن‌ها شوند و اگر وارد رابطه شوند، به طرد و سرزنش بسیار حساس هستند و در صورت قرار گرفتن در این موقعیت‌ها، واکنش‌های انفجاری خشم و غم را از خود نشان می‌دهند (صلواتی و یکه یزدان دوست، ۱۴۰۰). در واقع افرادی که در دوران کودکی، بازداری رفتاری و کنترل‌کنندگی افراطی از سوی والدین خود دریافت می‌کنند، آمادگی بیشتری برای اضطراب در دوران بعدی دارند (عبداللهی و داودی، ۱۳۹۸). والدین کنترل‌گر، به دلیل وضع قوانین به‌صورت مداوم و انتظارات بالا از فرزندان، اعتماد آن‌ها را به خود کاسته، احساس بی‌ارزشی را در آنان تقویت می‌کنند و در نتیجه فرزندان، همواره احساس می‌کنند که دچار نقصی درونی هستند و به‌تنهایی کافی نیستند که همه‌ی این موارد از مشخصات طرح‌واره‌ی نقص و شرم می‌باشد.

یافته دوم پژوهش

بین اقتدار والدین با طرح‌واره نقص و شرم رابطه وجود دارد.

نتایج حاصل از تحلیل آماری فصل چهارم نشان داد که بین سبک سهل‌گیر و سبک مستبدانه با طرح‌واره نقص و شرم رابطه مثبت و معنادار؛ و بین سبک مقتدر منطقی با طرح‌واره نقص و شرم، رابطه منفی معنادار وجود دارد. این یافته از پژوهش با نتایج مطالعات پیشین از جمله چهارراهی و همکاران، ۱۴۰۰؛ سبزی^{۱۲} و همکاران، ۲۰۲۲؛ کیزیلک^{۱۳} و همکاران، ۲۰۲۱؛ همسوست.در تبیین این یافته از پژوهش می‌توان گفت که والدین مستبد معمولاً ارزش زیادی برای حفظ اقتدار خود قائل هستند و هرگونه تلاش از جانب فرزندان برای به چالش کشیدن این اقتدار را سرکوب می‌کنند. کودکان مجاز نیستند با والدین بحث کنند و یا به‌طور مستقل تصمیم بگیرند. افرادی که پیوند عاطفی ضعیفی با والدینشان دارند و والدین، محبت و مهربانی کمی به آن‌ها نشان داده‌اند، مشکلات و نگرانی‌هایشان را درک نکرده‌اند، احساس ناخواسته بودن در فرد ایجاد نموده‌اند و فرزندان را مورد تمجید و تعریف قرار نداده‌اند، یعنی در بعد مراقبت پیوند والدینی دچار مشکل هستند و در نتیجه فرزندان آنان دارای طرح‌واره‌ی نقص و شرم هستند (بساکنزاد و همکاران، ۱۳۹۷). والدین مقتدر، هم برای رفتار خودمختاران و هم برای انضباط، ارزش قائل هستند زیرا بر این باورند که کنترل منطقی و نیز آزادی حساب‌شده موجب می‌شود که کودکان قوانین و اصول رفتارهای صحیح را درونی کرده و در قبال اعمال و رفتار خود احساس مسئولیت نمایند. این والدین افزون بر این که گرم و با محبت هستند کودکانشان را به‌طرف استقلال سوق می‌دهند در نتیجه زمینه‌ای فراهم می‌شود که کودک احساس ارزشمندی کند (چهارراهی و همکاران، ۱۴۰۰). والدین سهل‌گیر، در برابر فرزندان خود بی‌مسئولیت هستند، گرایش به استفاده از تنبیه‌های بدنی و ممانعت از مداخله در کارها دارند و به همین دلیل است که فرزندان، احساس بی‌کفایتی و بی‌ارزشی می‌کنند (لی^{۱۴} و همکاران، ۲۰۲۰). به‌طور کلی می‌توان گفت طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه از جمله طرح‌واره نقص و شرم، وقتی که غالباً نیازهای هیجانی کودک به‌وسیله‌ی مراقبان برآورده نشود و یا به شکل مناسبی برآورده نشده باشد، شکل می‌گیرند و تا بزرگسالی ادامه می‌یابند. لذا زمانی که والدین نسبت به نیازهای فرزندان خود بی‌اعتنا و سرد هستند، توقع معقول و مناسبی از آن‌ها ندارند، فرزندان خود را برای مشارکت فعال در تصمیم‌گیری تشویق نمی‌کنند، در این حال طرح‌واره‌ی ناسازگار اولیه‌ی نقص و شرم را تشدید می‌کنند.

پیشنهاد‌های کاربردی پژوهش

با توجه به اهمیت نقش طرح‌واره نقص و شرم و امتداد اثرات آن در بزرگسالی که اثر مستقیم بر عملکرد و سطح سلامت روان جامعه نیز دارد و همچنین با توجه به اینکه دو متغیر کنترل‌گری والدین و اقتدار والدین، پیش‌بینی‌کننده‌ی طرح‌واره‌ی نقص و شرم هستند، پیشنهاد می‌شود که:

دوره‌های آموزشی شیوه‌ی فرزندپروری مقتدر منطقی به والدین و خانواده‌های ایرانی در قالب کارگاه‌های آموزشی، رسانه‌های جمعی و سایر روش‌های آموزشی برگزار شود.

¹² Sabzi

¹³ kizilagac

¹⁴ Li

در رابطه با معایب سبک سهل گیر و سبک مستبد و همچنین کنترل گری والدینی و آثار منفی آن بر احساس ارزشمندی و استقلال و شایستگی فرزندان، از طریق بروشورهای آموزشی، سخنرانی‌ها و مواردی از این دست، اطلاع رسانی شود. مرکز مشاوره‌ی دانشگاه برای دانشجویان متأهل که فرزندی دارند و یا قصد فرزند آوری دارند، کلاس‌های آموزشی برگزار گردد و علاوه بر آگاه ساختن آنان از معایب سبک‌های فرزندپروری مستبدانه، سهل گیر و همچنین کنترل گری والدین، به آنان آموزش داده شود که والدگری مقتدر منطقی را بیاموزند و در تربیت فرزندان خود به کار بندند.

منابع

- ابراهیمی، سارگل؛ فرحبخش، کیومرث و نعیمی، ابراهیم. (۱۴۰۱). بررسی تربیت جنسی در دختران دارای روابط قبل از ازدواج، (جنسی عاطفی و یا عاطفی - جنسی) یک مطالعه پدیدارشناسانه، رویش روان‌شناسی، ۱۱(۶)
- بساک‌نژاد، سودابه؛ جباری، مریم و موالی‌زاده، الهه. (۱۳۹۷). مقایسه طرح‌واره‌های اولیه سبک‌های هویت و روابط والد-فرزندی در زنان معتاد و غیر معتاد شهر اهواز، زن و جامعه، ۹(۳۳)
- چهارراهی، متین؛ زربخش، محمدرضا؛ خلعتبری، جواد و تیزدست، طاهر. (۱۴۰۰). تدوین مدل ساختاری پیش‌بینی طرح‌واره‌های ناسازگار بر اساس شیوه‌های فرزندپروری با میانجی‌گری سبک‌های دل‌بستگی و خلق‌وخو، تازه‌های علوم شناختی، ۲۳(۴)
- صلواتی، مژگان و یکه‌یزدان دوست، رخساره (۱۴۰۰). طرح‌واره‌درمانی (راهنمای ویژه متخصصان روانشناسی بالینی). تهران: دانژه عبدالهی، ملیحه و داودی، اعظم. (۱۳۹۸). پیش‌بینی اضطراب نوجوانان بر اساس ادراک نوجوانان از کنترل والدین: نقش میانجی باورهای فراشناختی، روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی، ۱۰(۳۵)
- عسگری، عذرا. (۱۳۹۹). بررسی رابطه نگرانی از تصویر بدنی با طرح‌واره نقص و شرم و اضطراب اجتماعی در افراد دارای شکاف کام و لب در شهر اصفهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور اصفهان، واحد بهارستان
- مهدیان، محسن و شیخ‌الاسلامی، راضیه. (۱۴۰۱). کنترل روان‌شناختی والدین و رفتار جامعه پسند فرزندان: نقش واسطه‌ای هیجان اخلاقی قدردانی، پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی، ۴۷
- یانگ جفری؛ کلسکو زانت. (۱۳۹۵). زندگی خود را دوباره بیافرینید. ترجمه حسن حمید پور، الناز پیرمرادی و ناهید گلی زاده، تهران: ارجمند.
- یوسفی مریدانی، متین؛ فلاحیان، حسین و میکاییلی، نیلوفر. (۱۳۹۹). نقش خود انتقادی و کمرویی در پیش‌بینی اضطراب ظاهر اجتماعی دانش‌آموزان دختر، علمی پژوهان، ۱۸(۴)
- Bassak, n. S., Yunesi, E. Jenadeleh, K. (2020). The Relationship between Parenting Styles and Stress Coping with the Intermediating Role of Emotional Styles among Mothers of Male Adolescent. *Psychological studies*.
- Janaghli, M. (2020). Predicting spouse selection patterns and lovemaking styles based on perceived parenting styles. Master's thesis, Islamic Azad University, Science and Research Unit.
- Ke, T., & Barlas, J. (2020). Thinking about feeling: Using trait emotional intelligence in understanding the associations between early maladaptive schemas and coping styles. *Psychology and Psychotherapy: theory, research and practice*, 93(1), 1-20.
- Kizilagac, F., & Cerit, C. (2019). Assessment of early maladaptive schemas in patients with obsessive-compulsive disorder. *Dusunen Adam*, 32(1), 14-22.
- Khalili, F. (2020). The relationship between parenting styles (authoritarian, liberating and rational) with academic success in high school students in Tehran. *Journal of Psychology news ideas*. 2020:10:20-7.
- Li, J. B., Guo, Y. J., Delvecchio, E., & Mazzeschi, C. (2020). Chinese adolescents' psychosocial adjustment: The contribution of mother's attachment style and adolescents' attachment to mother. *Journal of Social and Personal Relationships*, 37(8-9), 2597-2619.

- Li, Y., Zhang, W., Liu, J., Arbeit, M. R., Schwartz, S. J., Bowers, E. P., & Lerner, R. M. (2011). The role of school engagement in preventing adolescent delinquency and substance use: A survival analysis. *Journal of Adolescence*, 34 (6), 1181-1192
- Pinquart, M., & Kauser, R. (2018). Do the associations of parenting styles with behavior problems and academic achievement vary by culture? Results from a meta-analysis. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 24(1), 75.
- Sabzi, N., Farah Bijari, A., Khosravi, Z. (2022). The Effectiveness of Group Schema Therapy-based Parenting Education of Mothers on Modifying Maladaptive Schemas of the Child and Improving the Quality of the Parent-Child Relationship. *Journal of Practice in Clinical Psychology*, 10(1), 33-44. <https://doi.org/10.32598/jpcp.10.1.798.1>.
- Shaw, Z. A, Starr, L. R. (2019). Intergenerational Transmission of Emotion Dysregulation: The Role of Authoritarian Parenting Style and Family Chronic Stress *Journal of Child and Family Studies* <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01534-1>
- Zoeya.shaw. (2019) The Role of Authoritation Parenting Style and Family Chronic Stress. *Jurnal of Child and Family Studies*.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Predicting the Schema of Defects and Shame in Children Based On Parental Control and Authority

Monir Sadat Mirhashem¹⁵, Nooshin Pordelan¹⁶

Abstract

The present study was conducted with the aim of predicting the schema of defects and shame in children based on parental control and authority. The statistical population of this research includes all the students of Islamic Azad University, North Tehran Branch, whose number is 38,000. The number of sample members was considered to be 390, and after the implementation of the questionnaires, 382 samples remained. The main data of this research was obtained by using Young-Short Form schema questionnaires (1994), parental control by Leslie et al. (1986) and Buri's parental authority (1991). Descriptive statistics and inferential statistics (correlation and regression test) were used in data analysis. The results of the research showed that there is a positive and significant relationship between parental control and the schema of defect and shame. Also, there is a significant relationship between the dimensions of parental authority (authoritarian style, permissive style and logical authoritative style) with the schema of defect and shame. In this way, the permissive and authoritarian style has a positive and meaningful relationship and the logical authoritative style has a significant negative relationship with the schema of defects and shame in children. The results of the research showed that parental control and authority can predict the schema of defects and shame in children.

Key words: Defect and Shame Schema, Parental Control, Parental Authority, Permissive Style, Autocratic Style, Logical Authoritative Style

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

¹⁵ Master's in Family Counseling, Counseling Department, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran, Iran

¹⁶ Assistant Professor, Counseling Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Author)